

MŰVÉSZ ÉS TÁRSADALOM

BESZÉLGETÉS KONRAD WOLFFAL

Az NDK filméletének egyik legeredetibb rendező-egyenisége Konrad Wolf, negyvenhárom éves. Apja, Friedrich Wolf, a világhírű író, 1933-ban a Szovjetunióba emigrált. 1943-tól a Vörös Hadsereg tisztje, részt vesz a harcokban. 1949-ben felveszik a moszkvai Filmművészet Főiskolára, ahol Szergej Geraszimov tanítványa lesz. 1953-ban tér vissza Berlinbe, 1955-től önálló rendező. Eddigi nyolc filmje közül a legnagyobb siker a *Csillagok*, *Mamlock professzor* és a nálunk most másorra tűzött *Tizenkilenc éves voltam*.

— Ön legtöbbször a mai német helyzet ügyvezetett kényes kérdéseit veti fel filmjeiben. Mi a magyarázata annak, hogy Ön mindig vonzódik az aktuális és súlyos problémákhoz?

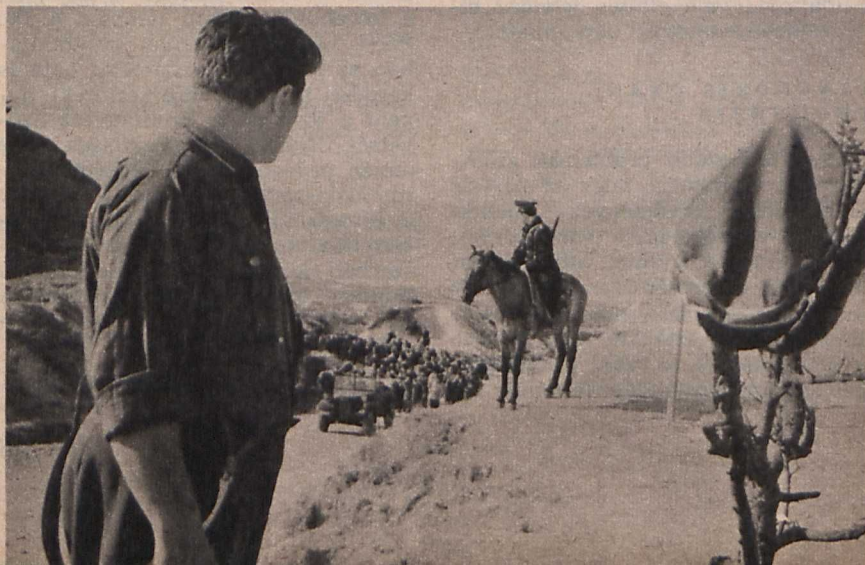
— Ez természet, gondolkodás mód és filozófia kérdése. Én úgy nevelődtem németté, hogy serdülő- és iskoláskorom legfontosabb éveit más országok iskoláiban töltöttem, ahol az egykorú német valóság, a hitleri fasiszmus ellen neveltek, s én, aki hétéves gyerekfejjel láttam utoljára a német városokat, már felnőttként úgy kerültem vissza a legyőzött Németországba, hogy a győzők oldalán, a győzők egyenruhájában jártam be a lerombolt városok utcáit. Szüleimmel beköltöztünk egy többé-kevésbé épen maradt bérkaszárnnyába, ahol mindenki gyűlölt és utált bennünket, ahol az egész utcában elterjesztették, hogy „ellenségek” vagyunk, ahol nap mint nap hallottam, hogyan beszélnek a még többé-kevésbé a sokéves fasiszta demagógia hatása alatt álló

emberek, akikkel én már csak neveltetésemmél fogva sem érthettem egyet — és akkor azt mondta az apám: „Konrád, ezek a te honfitársaid, a németek, és ezek a szétlőtt városok, bevetetlen földek a hazád.” S én, az első percekben teljesen idegen, megszoktam, hogy figyelem és követem az emberek magatartását, gondolkodását, hogy megérthessem őket. Ez később véremmé vált és ma már aligha hiszem, hogy másban tudnék gondolkozni, mint „problémákban”.

— Ez vezette a *Tizenkilenc éves voltam* megalkotásához is?

— Igen, arra gondoltam, hogy egyszer be kell mutatnunk, hogy hogyan fogadták a németek a fasiszmus szétzúzását követő politikai változást, hogyan fogadták azokat (a nem kiszámú) németeket, akik a „másik oldalon” álltak és harcoltak. Mivel e fogadtatásról személyes élményeim is vannak, a *Tizenkilenc éves voltam* bizonyos mértékig önéletrajzi jellegű

Jelenet a *Csillagok* című filmből

Szárnyas emberek (Középen Erwin Geschonneck)

alkotás, de nem elsősorban és nem kizárólag az. Sőt, az volt a célom, hogy úgy beszéljek erről a korról, az 1945. április—májusi napokról, ahogy az ma, majd negyedszázaddal az események után az emberek emlékezetében él.

— És ezek a többé-kevésbé szubjektív emlékek nem csorbították-e a filmben ábrázolt események hitelességét?

— Nem, sőt fokozták. A valódi történeti események, remélhetőleg hiteles reflexióinak visszaadása csak növelhette a film hatását és erejét. Meggyőződésem, hogy nem plakát-

művészetre van szükségünk, hanem a lélek fekélyeit gyógyítókra. A győzővel szemben a legyőzöttekben, mindig marad vissza valami tüske. De nem kioperálhatatlanul. Célom ennek az operációnak a segítése volt és nem titkolom, hogy elsősorban a mai fiatalokhoz, a mai hűszévesekhez kívántam szólni, akik nem élték át ezt a kort, akik csak hallomásból, irodalmi művekből, vagy éppen a mi problémáinkat nem mindig sikeresen tárgyaló filmjeinkből (tehát másodkézből) értesültek a történelem e fordulópontjának eseményeiről. Úgy gondoltam, hogy egy teljesen személyes hangú, személyes ér-

Renate Blume és Eberhard Esche a Megosztott ég-ben

Jelenet a *Megosztott ég* című filmből

zéseket kifejező filmalkotás sokat segíthet ebben az esetben.

— *A Tizenkilencéves voltam tehát szerzői film. Hogy vélekedik Ön a szerzői filmekről általában?*

— Szerintem a filmművészet egyetlen lehetséges jövőjét jelentik. Meggyőződésem, hogy korunkban az jelenti a mai filmművészet válságát, hogy a kommersz-film (mely sokszor szerzői film formájában jelenik meg) közönsége egyre távolabb kerül egymástól. Jócskán leegyszerűsítve a dolgokat, a megoldás csak egy lehet: a kommersz-filmek művészebbnek, a művész-filmnek kommerszebbnek kell lennie. Ez cseppet

sem egyszerű alkotói erőfeszítéseket követel. És igen erősen számolnunk kell a televíziók versenyével is. Hogy a film állhassa a televíziók versenyét, irodalmibbá kell válnia — s az irodalmibbá-válás egyik útja az író és rendező személyének majdani teljes azonosulása, mert csak így garantálható a lehető leghűbb irodalmi kifejezés és képi megjelenítés. Más szóval, a televízió konkurrenciája is a szerzői filmek alkotása felé kényszeríti a rendezőket.

— *Ha így vélekedik a szerzői filmekről, akkor hogyan lehet az, hogy korábbi filmjeiben még csak jele sem volt a „szerzői” jellegnek?*

— A szerzői film egyfajta lehetsé-

Alexej Ejbosenko, a *Tizenkilencéves voltam* egyik főszereplője

Eberhard Esche és Renate Blume, a *Megosztott ég* főszereplői

ges (és a jövőben talán jobban általánosuló) alkotói mód. Ezen azt értem, hogyha valakinek olyan a témája, akkor a legjobb, ha ilyen típusú filmben dolgozza is fel azt. Korábbi műveim nem voltak személyes jellegűek, hanem általános politikai vonatkozásoknak megfelelőek és ez a fajta politikai elkötelezettség, a tradicionális filmművészet útjának folytatását igényelte. Előző filmjeim egy helyzetről szóltak és másodlagos volt bennük a személyes élményanyag, most viszont a *Tizenkilenc éves voltam* elsősorban személyes élményeimet adja vissza, s bár alapjaiban meghatározható, de mégis csak másodlagos benne a helyzet.

— *Mondják, hogy évek óta foglalkoztatja Feuchtwanger Goya című munkájának megfilmesítése. Milyen problémát emelne ki ebből?*

— A művész és a társadalom viszonyát. A helytállás igényét és erejét. Az inkvizíció árnyékában is a tételesség elleni harcot, s a tömegek számára hangulatilag, filozófiailag és érzelmileg követhető alkotások útját, a kinyilatkozásoké helyett. Feuchtwanger regénye a fasiszmus és a hitleri önkény elleni szellemi harc egyik legszebb példája. Meggyőződésem, hogy érdekes és forradalmi film lehetne belőle. Persze, hogy megvalósítására mikor kerülhet sor, nem tudom. Ez a film csak színes, hetven milliméteres változatban ké-

szülhetne, nagy nemzetközi sztárokkal (ami nem gyengítené, csak erősítené hatását). A felvételek nagyobb részét más országokban kell elkészítenünk, s ezt mi, koprodukáló partnerek nélkül nem realizálhatjuk. Most ott tartunk, hogy koprodukciós-partnereket keresünk.

— *Véleménye szerint a közeljövőben milyen irányokban fejlődik az NDK játékfilmgyártása?*

— Bizonyos, hogy folytatni fogják a szórakoztató filmek készítését, hiszen erre nagy szükség van; de őszintén remélem, hogy elsősorban a filmfőiskoláról most kikerülő fiatalok révén, a komoly probléma-felvetések száma is emelkedni fog. A filmművészet „demográfiai hulláma”, amely Önöknél, Magyarországon, már tehetséges új rendezők egész sorában érett be, nálunk még csak kezdetén tart. De jönnie kell, különben igazán nagyot nem léphetünk előre.

Konrad Wolf a mai filmművészet nemzetközileg elismert tehetséges rendezője. A történelem alakulása úgy hozta, hogy nehéz lelkiismereti problémákkal kell vívódnia: a fasiszmus időszakának lelkekben visszamaradt emlékeivel, gondolataival, nézeteivel harcol. Eddigi filmjei azt bizonyítják: még sohasem adott fel és nem is vesztet csatát.

FENYVES GYÖRGY